

Dakako, s obzirom na složenost problematike, tj. činjenicu da su u središtu istraživačke pozornosti istodobno bila tri povijesna tijeka – povijest propasti Austro-Ugarske, povijest Hrvatske i povijest Srbije – raščlanjeni su samo politički aspekti događanja, posebice oni koje je autorica smatrala ključnima, a uglavnom su zanemareni gospodarski, socijalni i kulturni.

J. Adler smatra da njezine rasčlambe pokazuju da povijest hrvatskih i srpskih nacionalnopolitičkih ciljeva i djelovanja te povijest propasti Austro-Ugarske treba navlastito razmatrati u kontekstu ratnih događanja u Prvome svjetskom ratu. Odnosi se to poglavito na francusku vojnu prisutnost na solunskom frontu. Dogodilo se, naime, da je francuska vojna i političko-diplomatska djelatnost u najvećoj mjeri pogodovala srpskim političkim ciljevima. Francuska je politika imala za cilj dugoročno ograničiti njemačke interese u središnjoj Europi i balkanskom području i stoga je nastojala stvoriti blok savezničkih država. Ojačana Srbija uklapala se u ta francuska nastojanja. Dakle, velika ratna događanja, svjetski sukob u kojem je Srbija bila na savezničkoj, pobjedničkoj strani, neposredno su pridonijela ostvarenju srpskih nacionalnopolitičkih ciljeva. Posebna, pak, potpora ostvarenju tih ciljeva bila je i aktivnost braće Pribičević, posebice Svetozara kao potpredsjednika Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu te Milana i Valerijana, koji su radi određenih vojnih poslova, u studenome 1918, poslani u Zagreb odnosno Beograd. Dakako, i Nikola Pašić pokazao se kao dobar politički strateg.

Na hrvatskoj strani također je postojao projekt nacionalnopolitičkog ujedinjenja. Ali, smatra J. Adler, ta je zamisao imala drugačiji politički i teritorijalni sadržaj nego srpski nacionalnopolitički plan. U Hrvatskoj se prije svega radilo o ujedinjenju hrvatskih zemalja i okupljanju južnoslavenskih naroda u Monarhiji. Autorica ostvarenje te ideje vidi u stvaranju Države Slovenaca, Hrvata i Srba. Način i uopće ujedinjenje te Države sa Srbijom ocjenjuje kao neuspjeh hrvatskoga nacionalnopolitičkog programa, a objašnjenje za neuspjeh nalazi u uglavnom u onim istim razlozima koji su pogodovali srpskom uspjehu.

U kontekstu tih razmatranja J. Adler propast Austro-Ugarske pripisuje poglavito djelovanju međunarodnih vojnih i političkih činitelja, dakle nositelja savezničke politike u Prvome svjetskome ratu.

Knjiga J. Adler svakako je vrijedan prinos istraživanju novije hrvatske povijesti, napose traženju odgovora na pitanja o mjestu i ulozi hrvatskih nacionalnopolitičkih programa i djelovanja u rušenju Habsburške Monarhije te objašnjenju procesa stvaranja prve jugoslavenske države. Napose zaslužuje pozornost pristup koji ta događanja stavlja u širi kontekst ratno-političkih zbivanja Prvog svjetskoga rata. Dakako, u takvom pristupu nije težište na utvrđivanju novih jednostavnih činjenica i fakata, već na cjelini ponuđenih objašnjenja i interpretacija. Stoga se postavljena istraživačka pitanja i ponuđeni odgovori i argumentacije, i bez temeljite i produbljene kritičke analize, mogu ocijeniti kao poticajni i vrijedni za uključivanje u buduće raščlambe navedene problematike.

Marijan Maticka

Rajko Bratož: *Grška zgodovina*

Kratek pregled s temeljnimi viri in izbrano literaturo, Zbirka Zgodovinskega časopisa 18 in Knjižna zbirka Scripta, Zveza zgodovinskih društev Slovenije – Študentska založba Študentske organizacije Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 1997, 264 str.

Prikazana je knjiga fakultetski udžbenik stare grčke povijesti, od predhomerskoga doba do pada Egipta pod rimsku vlast. Autor, dr. Rajko Bratož, redoviti je profesor povijesti staroga vijeka na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani. Istražuje prijelazno razdoblje kasna antika – rani srednji vijek, a osobito značajne priloge dao je iz povijesti ranoga kršćanstva na povijesnom području zapadnog Ilirika (*Evgipij, Življenje svetega Severina*, Ljubljana 1982.; *Severinus von Noricum und seine Zeit. Geschichtliche Anmerkungen*, Beč 1983.; *Kršćanstvo v Ogleju in na vzhodnem vplivnem*

območju oglejske cerkve od začetkov do nastopa verske svobode, Ljubljana 1986.; *Vpliv oglejske cerkve na vzhodnoalpski in predalpski prostor od 4. do 8. stoletja*, Ljubljana 1990.) Tijekom 1994. godine, u povodu obljetnice bitke kod Frigida, organizirao je najprije pripremni kolokvij, a zatim i znanstveni skup o zapadnome Iliriku i sjeveroistočnoj Italiji u kasno rimsko doba, te je interpretirao referentnu građu (*Bitka pri Frigidu v izročilu antičnih in sednjeveških avtorjev*, Ljubljana 1994.). Uredio je i izdao zbornik povijesničarskih priloga sa skupa (Westillyricum und Nordostitalien in der Spätromischen Zeit – Zahodni Ilirik in severovzhodna Italija v poznorimski dobi, *Situla – Razprave Narodnega muzeja v Ljubljani* 34/1996). Kako se vidi, sastavljajući pregled stare grčke povijesti, profesor Bratož je u prvom redu ispunjavao dužnost visokoškolskog nastavnika da svojim studentima osigura priručnik za obvezatno gradivo, neovisno o tome što je inače u središtu njegova znanstvenog interesa. Knjigu je recenzirala dr. Marjeta Šašel-Kos iz Znanstvenoraziskovalnog centra SA-ZU u Ljubljani, ugledna antičarka, čija su specijalnost pisani izvori.

Prema riječima R. Bratoža, knjiga je potekla iz nastave i prilagođena je nastavnome programu grčke povijesti (9), na Filozofskome fakultetu u Ljubljani. Autor se uz to ugledao na standardne preglede grčke povijesti i stanja njenog istraživanja, koji su u opticaju sa sličnom namjenom (Bengtson, Weiler, Schuller, Gehrke). Gradivo je podijelio u šest poglavlja s pododjeljcima. U prvome poglavlju (»Uvod«, 13-24) prikazao je povijest historiografskoga rada na grčkoj povijesti od kasne antike do suvremenosti općenito, i posebno u Sloveniji. Dao je pregled literature i uputio na izdanja svakovrtnih izvora. Uvod je zaključio kronološkom podjelom grčke povijesti i određenjem relevantnog zemljopisnog prostora.

U sljedeća četiri poglavlja izlaže grčku povijest kronološkim redom (II. »Predhomerska Grčija«, 25-48; III. »Arhaična doba«, 49-95; IV. »Klasična doba«, 97-189, V. »Helenistična doba«, 191-243). Na početku poglavlja, odnosno na početku pododjeljaka unutar poglavlja, autor prikazuje izvore i temeljnu literaturu, a na kraju takvih cjelina nudi korisniku »Kratek pregled« iznesenoga i poticajan prikaz »Središnjih pitanja u novijim povijesnim istraživanjima s glavnom literaturom« (*prev.*, B. K. M.). Uspješno udovoljava dvama bitnim zahtjevima: standardnu je faktografiju sredio tako da je pogodna za učenje, a uz to je prikazao aktualne znanstvene probleme i rezultate, koji mjestimično dovode u pitanje standardne postavke o grčkoj povijesti. Oboje je tu pristupačno, a da jedno drugo ne remeti već skladno nadopunjuje. Dao je dovoljno da i student sa slabijim predznanjem korektno svlada predmet, a i da se odgoji i uputi izrazito zainteresirani istraživač stare povijesti. Autoru valja čestitati i na koncepciji i na njezinoj provedbi.

Zbog programa, zbog sadržaja i dostupnosti izvora, kaže R. Bratož (9), dao je prvenstveno pregled političke povijesti s vojnom i diplomatskom poviješću. Premda je upozorio da o nekim aktualnim istraživačkim područjima zbog stanja izvora i nedostupnosti literature neće izložiti koliko bi trebalo, dao je nužne smjernice i za njih (npr., društveni ustroj, položaj žene i dr.). Prikaz je ustrojio savjesno, sustavno i profesionalno, odabravši na temelju dugogodišnje nastavničke prakse ono u što je najnužnije uputiti studenta. Bratoževe su informacije o literarnim izvorima i o slovenskoj literaturi iscrpne, a o svjetskoj je literaturi kompetentno informirao u nužnome izboru (temeljna djela; novija djela; izdanja pristupačna u Sloveniji i sl.). O izvorima arheološke provenijencije izvješćuje razmjerno škrto, a i crpi iz njih slabije nego što bi mogao. Vjerojatno je i to posljedica njegova opredjeljenja da prikaže prvenstveno povijesne činjenice tradicionalnih vrsta (politika, diplomacija, vojevanje). R. Bratož je za svoje studente ipak kreirao kompleksne prikaze, koji prelaze granice navedenog temeljnog područja. Njegova tumačenja o »zatvaranju« Sparte (76/77), Solonovim reformama (79-81), usponu Perzije (84-87), o mijeni u odnosima Grčke i Istoka (112), Ateni Periklova doba (117-121), o temeljnim potezima povijesnog razvitka tijekom peloponeskog rata i poslije njega (126, 140/141) te u kasno klasično doba (160-163), o razdoblju i značajkama helenizma, zajedničkim razvojnim crtama helenističkih država i o temeljnim značajkama helenističke civilizacije (191/192 i 218-223, 238-243) te o italiskim Grcima (207-208) pogodni su tekstovi i za odgoj i za izobrazbu mladih stručnjaka. Tumačeći grčku povijest, Bratož redovito informira o sinkronim, relevantnim prilikama na starome Istoku, odnosno – koliko je nužno – u drugim europskim regijama.

Oko nekih općih ili pojedinačnih postavki možda bismo se s R. Bratožem mogli složiti tek nakon rasprave, ili ih ni tada ne bismo prihvatili (»Ker je namen študija grške zgodovine spoznavanje hi-

storičnih virov...«, 9; tumačenje »relativne prenaseljenosti« u Grčkoj uoči velike kolonizacije, 60; razredi u Solonovoj timokratskoj reformi, 72:79; odnos prema ženi u arhaiskoj Grčkoj, 82; htijenja i postupci Potidejaca uoči peloponeskog rata, 128; je li pojam »helenizam« u ovakvu priručniku dovoljno tumačiti od Droysena i Novoga zavjeta, 191, ili bi bilo korisno poći od klasičnoga *hellenizō*). No, u svim je tim primjerima u pitanju legitimno opredjeljenje znanstvenika koji ima pravo i dužnost u skladu s njime obrazovati vlastite učenike.

Za slovenske studente od posebne je vrijednosti VI. poglavlje, »Navzočnost Grkov v današnjem slovenskem prostoru in v njegovem bližnjem sosodstvu« (245-255). Autor je iznio podatke koji proizlaze iz rijetkih pisanih i materijalnih izvora i definirao položaj slovenskog povijesnog prostora u odnosu na moguću grčku nazočnost i na sigurne grčke utjecaje. Posredništvom materijalnih izvora, veze s grčkim svijetom pokazuju se najintenzivnijima u 6. i 5. st. pr. Kr., posvjedočene su u ranijem razdoblju (od 9. st. pr. Kr.), a od 4. st. pr. Kr. opadaju. Grčki dodir sa slovenskim povijesnim prostorom polazi od morske obale i ne omogućuje Grcima dublje poznavanje prilika u unutrašnjosti.

U tome se poglavlju autor dotiče i pitanja i građe relevantnih za hrvatski povijesni prostor, te se poziva i na hrvatsku literaturu. Neobično je, ipak, da u pitanju mitološki oblikovanih podataka iz argonautske predaje citira *Antička svjedočanstva o Istri* M. Križmana (1. izdanje Pula – Rijeka 1979), a ne klasičnu obradbu što ju je R. Katičić publicirao, doduše, još 1970. godine, ali je 1995. godine reprintirana u knjizi *Illyricum mythologicum* (Izdanja Antibarbarus, Zagreb 1995). Katičićeva se knjiga morala naći među literaturom za ovaj udžbenik, pogotovo ako je autorov kriterij, posve ispravno, bio da navede obuhvatnija izdanja koja mogu poslužiti za više dijelova gradiva. Katičićeva obradba grčkih mitskih predaja o Jadranu, temeljem brojnih izvornih mjesta iz antičkih djela, koristila bi i za Bratoževo »slovensko« poglavlje, kao i za sve njegove odjeljke o Grcima u Jadranu. Metoda, pak, Katičićeva gotovo je u idealnome skladu s onime što je Bratož za svoje studente učinio s izvorima.

Za hrvatske korisnike treba posebno prikazati one odjeljke gdje Bratož informira o grčkoj nazočnosti u širem okružju Slovenije, pa tako i na hrvatskom povijesnom prostoru. Takvi se odjeljci pojavljuju u tri poglavlja: III. 7.3.3. Kolonizacija severne obale Egejskega in obale Jonskega morja; navzočnost Grkov na Jadranu, 65/66; IV, 2.7. Grki na Zahodu v obdobju pentekontaetije, 121/122; V, 5 Grki na Zahodu v pozni klasični dobi (406-337), posebno 5.3. Grčka (predvsem sirakuška) kolonizacija na srednjem in južnem delu vzhodne jadranske obale, 156-159). Glavni (ili zasada najbolje poznati) potezi grčke nazočnosti u Jadranu ovime su svakako obuhvaćeni. Ipak, voljeli bismo da je R. Bratož u povijesti jadranskoga grečteta birao malo drugačije. Pripovijest o knidskoj intervenciji, koja bi na Korčulu o. 600. pr. Kr. dovela 300 korkirskih mladića kao žitelje prvoga tamošnjeg polisa i njegovo lociranje u Velu Luku, vezanje naziva Crna Korkira uz Lumbardu (66; 158), te postavke o koloniji Herakleji na otoku Hvaru i o koloniji Anhijale na kopnu (158) u literaturi su bez dvojbe nazočne, ali im nedostaje terenska potvrda. Usporedno su, pak, s njima u opticaju i drugačije, jednako vrijedne ili čak vjerojatnije teze. U kratkome pregledu grčke povijesti ovi su se jadranski polisi mogli spomenuti ekonomičnije. Predaja o grčkoj pripadnosti Epidaura zasada nema pouzdanih arheoloških potvrda na mjestu Cavtata, a toponim se u literaturi vrlo uvjerljivo tumači kao negrčki. Potrebno je, dakle, na to upozoriti ili izostaviti nepouzdan lokalitet (159). Položaj jadranskih Grka od sirakuške kolonizacije do I. ilirskog rata ne pokazuje se prema arheološkom materijalu kao neprekiđan pritisak ilirske opasnosti (159), bez obzira na to tko jest, a tko nije sačuavao samostalnost. Vrlo se dobro razabire gospodarsko partnerstvo, razmjena kulturnih, civilizacijskih i jezičnih utjecaja, pa čak i grčko sudjelovanje u urođeničkom gusarskom gospodarstvu. Na kopnu, pak, Liburne ne nalazimo samo na području današnjega Hrvatskog primorja (158). Njihovo je matično područje od prapovijesnih davnina bilo i ostalo u sjevernoj Dalmaciji, od Zrmanje do Krke. Nakon novijih jezičnih analiza znatno se smanjio zemljopisni prostor na čije se stanovnike može razmjerno pouzdano primijeniti ilirsko ime. Prema tim mjerilima čak niti Delmate nije uputno njime obuhvaćati. Prema tome, jugoistočno od Hrvatskoga primorja u Dalmaciji ne bi bilo Grcima susjedne »vrste ilirskih ljudstev« (158). Sudbina isejskih Grka u I. st. pr. Kr. analogna je sudbini Masalijaca i ptolemejskog kraljevstva. Autonomni polis na Visu, od davnine u prijateljskim odnosima s Rimom, dokinut je i

uklopljen u rimski sustav. Sva su tri primjera vrlo rječita i znakovita za razdoblje kojim je Bratož ispravno dovršio samostalno izlaganje stare grčke povijesti, te je šteta što događaje oko polisa Masalijske i Ise nije vrednovao izričito, kao što je to učinio za monarhiju u Egiptu (212, 235/236).

U poglavlju o predhomerskoj Grčkoj (II.) nema osvrt na Grke u Jadranu. Ne spominju se kontakti u mikensko i submikensko doba. Zajedno s najstarijim horizontom kontakata, iz Bratoževa je pregleda izostala i informacija o jantarskome putu. Nabavljanje jantara bilo je jedan od razloga za ulazak sredozemnih moreplovaca u Jadran, a ta je drevna plovidba postala izvorom najstarijih mitoloških predaja, koje je Bratož inače uredno prezentirao. Slovenskim povijesnim prostorom prolazio je najmanje jedan ogranak jantarskog puta. Valjalo ga je, dakle, spomenuti. Niti u poglavlju o helenističkom razdoblju (VI.) nema izdvojenog osvrt na Grke u Jadranu, no oni su spomenuti u vezi s prvim rimskim pohodima protiv Ilira i s makedonskim ratovima (214-217). Autor je tu naveo kakve su sankcije poslije III. makedonskog rata pretrpjeli makedonski saveznici i simpatizeri Epir, Ahajski savez i Rod, a nije naveo kakve je promjene jadranskim Grcima donio pad Ilirskog kraljevstva, također saveznika Makedonije.

Kao područje dodira s Grcima Bratož je stavio u središte pozornosti prvenstveno jadransku obalu. Nedostaju podaci o nalazima grčkih proizvoda u bosansko-hercegovačkoj unutrašnjosti, kamo su trgovački putevi vodili duž rijeka s obale (Neretva, Cetina) i iz Posavine (Bosna). To je vrijedilo spomenuti zbog analognih puteva kojim su grčki predmeti stizali u slovensku unutrašnjost. Valja pretpostaviti da bi za studente bilo vrlo dobro da im se sustav potražnje i dopreme grčkih proizvoda na slovenskom povijesnom prostoru protumači uz pozivanje na druge, vrlo rječite i građom dobro potkrijepljene primjere iz okolnih područja gdje vladaju slični zemljopisni uvjeti.

U odjeljcima koji govore o Grcima na Jadranu i izbor literature pokazuje određena odstupanja od onoga čime bi hrvatska znanstvena publika mogla biti zadovoljna. Ako se daje informacija o problemu sirakuške kolonizacije na Jadranu, s obzirom na problem koji postoji oko Diodorova podatka o osnutku naseobine na Visu ili u Lješju, trebalo bi spomenuti radnju Grge Novaka s najtemeljitijim i dosada nipošto pobijenim obrazloženjem za viško tumačenje, »Kolonizatorsko djelovanje Dionizija Starijega na Jadranu«, *Serta Hoffilleriana – VAHD* 18-21/1937-1940, 111-128, odnosno autorove novije obradbe iste problematike »Stari Grci na Jadranskom moru«, *Rad JAZU* / 1961, 145-221 i »Kolonizacija Grka na istočnoj obali Jadranskog mora«, *VAHD* 48/1966, Split 1973, 119-126, na koje je G. Novaka potaklo upravo sustavno zanemarivanje njegove vrlo dobre argumentacije u domaćoj, a osobito u stranoj (talijanskoj) literaturi. Također nije dobro da se među glavnim djelima o jadranskim Grcima nije našla knjiga *Iliri i antički svijet* D. Rendić-Miočevića (Split 1989). Točno je da su u njoj sabrani stariji autorovi radovi, u Rendić-Miočevićev je helenološki opus takav da odabrani radovi, svrstani jedan uz drugi, predstavljaju nezaobilaznu podlogu, štovišu, sam kostur povijesti jadranskih Grka. Bratož je ionako prema prvotiscima zbog pojedinačnih pitanja citirao više Rendić-Miočevićevih radova, koji su ponovo tiskani u knjizi *Iliri i antički svijet*. Naposljetku, D. Rendić-Miočević je tu prvi put publicirano predavanje *Illyrians, Greeks and Rome in the Eastern Adriatic* (15-25, održano 1967. u SAD), tekst s karakterom sinteze, poput onoga koji slijedi za njim, *Iliri između barbarskog i helenskog svijeta* (27-44, prvotisak 1981), a sintetičkog je karaktera i podalje uvršteni rad Grci u Dalmaciji i njihove veze s ilirskim svijetom (135-144, prvotisak 1983). U promišljanju grčke povijesti istočne jadranske obale svakako je ispravno uputiti studente na znanstvenika koji je plodno i nadasve kompetentno djelovao na tome području, a ne ih prvenstveno upućivati na literaturu iz susjednog područja (opetovano Braccesi, *Grecità adriatica*), koja, uz nesumnjive kvalitete i uz neporecivo pravo na autonomnu znanstvenu interpretaciju, ipak trpi od nepoznavanja hrvatskih znanstvenih rezultata, a uz to je u biti starija od niza Rendić-Miočevićevih helenoloških radova (najnovije izdanje *Grecità adriatica* ne razlikuje se bitno od drugoga, iz 1977. godine; Bratož upućuje na prvotisak iz 1971. godine).

Oprema *Grške zgodovine* svedena je na najnužnije. Karta »Antična Grčija« ulijepljena je na unutrašnju stranu korica (tvrdi uvez), na početku i na kraju udžbenika. Četiri karte u tekstu prikazuju redom veliku grčku kolonizaciju (56-57), grčke kolonije i trgovišta u srednjoj Dalmaciji (157), dijadoška kraljevstva (199) i rutu argonautske plovidbe u Grcima poznatome svijetu (246). Čini se da

su sve preuzete iz drugih publikacija, iako taj podatak za druge dvije karte nedostaje. Pri unosu slovenskih naziva u karte potkrala se tu i tamo pokoja nedosljednost, ili čak greška, koju će u drugome izdanju trebati ukloniti (likovi Kasandreja, Lizimaheja i Seleukeja nasuprot dosljednome Aleksandrija na istoj karti, 199, a nasuprot njima Heraclea, 57 i Heraklea, 246; Medija Antropatena 199, treba Atropatena; tako i u tekstu Lafiti mj. Lapiti, 26). Tekst prati dvadeset i pet slika. To su pretežno fotografije predmetnih izvora, popraćene legendom i podatkom o publikaciji iz koje su preuzete. Želimo autoru da mu izdavači omoguće u sljedećem izdanju povećati broj i proširiti repertoar ilustracija, osobito uz odjeljke iz kulturne i civilizacijske povijesti. Šteta je, primjerice, sažeto, jasno i precizno izlaganje o helenističkim gradovima i posebno o Aleksandriji (238-249) ne popratiti prikladnom ilustracijom (maketa ili plan Prijene, plan Aleksandrije). Slično vrijedi i za sva izlaganja o bojnim pohodima, gdje bi priručne karte znatno olakšale praćenje i usvajanje informacija iz teksta.

Od ostalog uobičajenog aparata knjiga ima sadržaj, »Predgovor« i »Seznam kratic in okrajšav« na početku (5-12), a »Kronološki pregled na kraju« (257-264). Nema nikakva kazala, niti bibliografije izvora ili literature. Kod sljedećeg izdanja od mogućih bi kazala trebalo dodati barem ono imensko. Naime, usprkos sažetosti pregleda, neizbježno se iste osobe i mjesta spominju u više navrata, na različitim mjestima i u različitom kontekstu. Također se nameće potreba za cjelovitom bibliografijom, posebno izvora i posebno literature. U sustavu gdje se uz svaku tematsku cjelinu navode relevantni izvori i literatura korisnik vrlo brzo gubi kontrolu nad preporučenim referentnim aparatom: neki se naslovi ponavljaju mnogo puta, mnogi su bili potrebni po jedanput – a cjelovitoga popisa nema. Budući da je knjiga namijenjena učenju, ne bi bilo loše kombinirati bibliografiju s kazalom, pa odmah pokazati i gdje se u udžbeniku sve referira na koji izvor i izvorno mjesto ili na znanstveno djelo.

Uzimajući u obzir čime su se kao literaturom iz stare grčke povijesti studenti mogli služiti u bivšoj Jugoslaviji, pa i u Sloveniji, i prisjećajući se hrvatskoga pokušaja P. Lisičara (*Grci i Rimljani*, Zagreb 1971) nema uopće dvojbe da je Bratož, bez pravoga prethodnika u sredini u kojoj se sam obrazovao, izrađujući udžbenik obavio nužan, a nimalo jednostavan posao. Izveo ga je primjereno studentskoj populaciji, kojoj treba znatna pomoć da bi uopće mogla percipirati sadržaje iz starovjekovne povijesti. Oblikovao ga je tako da učini korisniku pristupačnom građu, većini dostupnu samo posredno, zbog neznanja izvornih jezika, i specijalističku literaturu. *Grška zgodovina* je knjiga koja kratko i jasno, na izrazito uporabljiv način i potpuno korektno izlaže temeljne crte golemoga gradiva. Bratoževu knjigu stoga visoko cijenimo i smatramo je preporučljivim udžbenikom. Ovdje iznesene opaške, u skladu s time, zamišljamo prvenstveno kao kolegijalni prilog stavljen autoru na raspolaganje za buduće izdanje.

Bruna Kuntić-Makvić

Nada Kisić Kolanović: *Andrija Hebrang: iluzije i otrežnjenja*

Zagreb, 1996, 245 str.

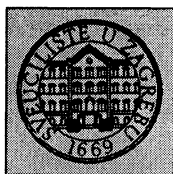
Autorica knjige Nada Kisić Kolanović magistrirala je i postigla doktorat na Pravnome fakultetu u Zagrebu, iz područja povijesno-pravnih znanosti. Više od dvadesetak godina, kao znanstvena suradnica u Institutu za suvremenu povijest, bavi se problemima Drugoga svjetskoga rata i poraća. Već naslovom knjige *Andrija Hebrang: iluzije i otrežnjenja*, pokušala je napraviti pomak u odnosu na dosadašnje pisanje o Andriji Hebrangu, koje se, uglavnom zbog političkih razloga, svodilo na jednostrani pristup, politički uvjetovan.

Iako opus napisanog o Andriji Hebrangu nije velik, možda bi neka djela, radi ocjene, ali i usporbe s knjigom Nade Kisić Kolanović, trebalo navesti. Glavni problem, koji se pred istraživače postavio, bila je nemogućnost uvida u spise Saveznog Ministarstva unutarnjih poslova, u tzv. »Dosije Hebrang«. Spisi su postali dostupni tek 1990, kada su pohranjeni u Hrvatski državni arhiv u Zagrebu.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

30

ZAGREB 1997.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Stipe Botica

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Maticka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 166, fax. 385 1/ 6156 879
Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5.X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Tehnički urednik
Krešo Turčinović

Naslovna stranica
Iva Makvić

Lektura i korektura
Ljiljana Cikota

Prijevod sažetaka na engleski jezik
Marina Denona-Krsnik

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949. 75

RADOVI 30

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. – Zagreb
: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, 1997.
– 372 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X

Kompjutorski slog i prijelom
Krešo Turčinović

Tisak
KRATIS – Zagreb

Tiskanje završeno u ožujku 1998. godine

Naklada
500 primjeraka